

Zelenka, Miloš

Ohlédnutí za 14. mezinárodním slavistickým kongresem v makedonském Ochridu – dojmy a postřehy

Slavica litteraria. 2008, vol. 11, iss. 2, pp. [189]-191

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103459>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

INFORMACE A ZPRÁVY

CENA KOSTY RACINA IVANU DOROVSKÉMU

Makedonskému akademikovi a čestnému profesoru Univerzity v Skopji prof. Ivanovi Dorovskému byla v Makedonii udělena Cena Kosty Racina za rok 2008 za podporu makedonské literatury a kultury v zahraničí. Cena byla udělena 12. června 2008, předána pak v září v době konání 14. mezinárodního kongresu slavistů, který se konal v Ochridu.

Básnickou sbírku **Kosty Racina** (1908–1943), tvůrce moderní makedonské poezie, *Bilé červánky* (1939) přeložil a vydal Ivan Dorovský péčí Společnosti přátel jižních Slovanů v nakladatelství Františka Šalého Albert roku 2008 (v tiráži je uvedeno 2007) v Knihovničce poezie, prózy a dramatu jižních Slovanů, v níž už vyšly desítky kvalitních překladů z jihoslovanských literatur včetně makedonské. Kočo (Kosta) Racina (vlatním jménem Kosta Apostolov Solev) se narodil ve Veslu (tam se také Racinovy ceny předávají) roku 1908, byl zabit jako partyzán v pohoří Lopušnik roku 1943. Patří k třem jihoslovanským literaturám: začal jako básník piší-

cí srchochorvatsky (Synové hladu, 1928), později bulharsky a makedonsky. Ve svém díle zasaženém expresionismem se silným sociálním nábojem informoval také o charakteru nové makedonské literatury a o balkánské minulosti. Jeho zásadní, již zmíněná básnická sbírka *Bilé červánky* (Beli mugri, 1939), která vyšla v Chorvatsku, byla již roku 1990 vydána v slovenském překladu péčí několika tamních odborníků v bratislavském Tatranu.

Právě uvedená edice *Knihovnička poezie, prózy a dramatu jižních Slovanů* je v rámci České republiky, ale i celé střední Evropy unikátním projektem, který vyplňuje dosud zející mezeru v překládání z jihoslovanských, resp. slovanských literatur také tím, že velkou péčí věnuje reprezentativnímu výběru textů od klasiky po postmodernu. V tomto smyslu by si projekt, jehož duchovním otcem je Ivan Dorovský, zasloužil ocenění nejen od Makedonců.

Ivo Pospíšil

OHLÉDNUTÍ ZA 14. MEZINÁRODNÍM SLAVISTICKÝM KONGRESEM V MAKEDONSKÉM OCHRIDU – DOJMY A POSTŘEHY

Ve dnech 10. – 16. 9. 2008 se v starobylém makedonském Ochridu konal 14. mezinárodní sjezd slavistů, jehož se účastnilo přibližně 40 delegací z Evropy, Ameriky, Asie a Austrálie. Téměř osmdesátiletá tradice, u jejíhož zrodu stáli čeští a slovenští slavisté – první kongres slavistů se konal v roce 1929 v Praze pod záštitou prezidenta T. G. Masaryka ku stému výročí úmrtí Josefa Dobrovského (do učebnic tento sjezd vešel jako první kolektivní vystoupení strukturalisticky orientovaného Pražského lingvistického kroužku, který zde prezentoval své metodologické teze). Na sjezdu, který paralelně probíhal v množství tematických sekcí, odeznělo zhruba 600 referátů. Jejich jádro tvořily převážně lingvistické a literár-

něvědné příspěvky doplněné vystoupeními z oblasti historie, folklóru a dějin slavistiky. Účast na sjezdu bývá považována slavisty za vědecky prestižní záležitost ve smyslu národní reprezentace v mezinárodním měřítku, tentokrát však touha po vědění narážela na finanční limity. Makedonští pořadatelé organizaci sjezdu svěřili privátní turistické organizaci Visaspoj, která stanovila vysoký konferenční poplatek ve výši 130 euro. Autora těchto řádek účast na sjezdu včetně letenek z Prahy do Skopje a následné cesty taxikem do Ochridu vyšla na 30.000 CZK, tj. přibližně přes 1.200 euro. Podle úzu každá národní delegace zastupovaná svým komitétem je na své náklady povinna ke sjezdu vytisknout sborník

s předem vytištěnými referáty. Např. Česká asociace slavistů připravila oficiální sborník *Česká slavistika 2008*.¹ Slovenští vědci se prezentovali sborníkem *XIV. mezinárodní zjazd slavistov v Ochride. Príspevky slovenských slavistov*.² Dále se mělo dodat resumé ve světovém jazyce, které je publikováno pořadatelem tak, aby bylo k dispozici všem účastníkům před zahájením sjezdu.³ Podle tradice kongresové jednání zahájily úvodní referáty přednesené 10. 9. 2008, z nichž lze vyzdvihnout vystoupení T. Stomatoského z pořadající země, charakterizující makedonský literární jazyk, obdobně A. M. Moldovan z Ruska přednesl zajímavou, metodologicky orientovanou přednášku o významu a perspektivách slavistiky v současném, ne bipolárním světě.

Zhodnotit po odborné stránce kongres v krátké zprávě představuje nad lidský výkon, fyzicky bylo totiž možné při plném konferenčním vytížení shlédnout asi pět procent přednesených referátů. Posouzení lingvistických příspěvků ponechávám kompetentním odborníkům: jako laik mohu z ptačí perspektivy jen upozornit, že nejpřínosnější referáty řešily nikoli témata z oblasti specializované diachronní historické gramatiky, nýbrž praktické dopady standardizace a delimitace nových slovanských mikrojazyků. Literární sekce přinesla metodologicky naladěným vědcům zklamání. Chyběly příspěvky komparativně a literárněteoreticky profilované. Zřetelný posun filologie ke kulturní a sociální vědě nebyl provázen adekvátní reflexí. Převažovaly tak referáty materiálově čerpající z jedné národní literatury uzavřené do subjektivní impresie a dojmovosti, nebo do pozitivistické kauzality. Vcelku bylo zřejmé, že slovanská literární věda, resp. literární věda reprezentovaná slavisty ze slovanských i neslovanských zemí patří spíše k těm tradičním, uzavřeným sama v sebe a vyhybajícím se problémovým

hranám. Poněkud anachronicky působily jazykové a literární příspěvky opakující paleoslavistická klišé: jako neustále se vracející problémy etnogeneze Slovan, diskuse o významu cyrilometodějské mise, či spory o definitivní lokalizaci Velké Moravy. Nejzajímavější referáty zazněly v komparatisticky laděných sekcích, které řešily např. směřování moderní slovanské komparatistiky, její vztah ke genologii, otázky emigrace a migrace, dvoudomosti v slovanských literaturách a spolu s tím související nastolení teoretického rámce zabývajícího se literární tvorbou národnostních menšin.

V sekci věnované kulturnímu a literárnímu dialogu Západu a Východu v slovanských literaturách k nejpřínosnějším příspěvkům patřila vystoupení italské slavistky G. Broggi-Bercoff (slavistická studia na Ukrajině v 16. a 17. století), M. Polyshyna z Austrálie (ukrajinská literatura a evropská identita), či N. G. Žekulina z Kanady, který objevil dosud neznámé překlady N. S. Turgeněva ze západních literatur, zejména francouzské a anglické. Z klasických literárněhistorických referátů pozornost vzbudily prezentace francouzské slavistky A. Bernard o vlivu osvícenců na slovanské písemnictví, ruské slavistky L. N. Budagovové synteticky mapující rozvoj surrealismu v slovanských literaturách či italského rusisty S. Aloa, který analyzoval motiv věčného prokletí u staroruských syžetů v období ruského romantismu. V rámci tzv. emigrantologické sekce se také mluvilo o nomádských aspektech slovanských kultur a literatur. Zásadní referát v tomto směru přednesl polský slavista L. Suchanek, který načrtl metodologické perspektivy této iniciativy a zhodnotil rozvoj emigrantologických studií v posledním desetiletí od krakovského sjezdu slavistů v roce 1998. Rovněž téma slovanského přínosu literární vědě 20. století, které se věnovalo impulsům a kontextům ruského formalismu, českého strukturalismu, bachtinovské teorie dialogu, ingardenovské fenomenologie nebo lotmanovské semiotiky přineslo prostřednictvím zpřístupnění nových pramenných nálezů (publikování vědecké korespondence) nové podněty pro dějiny světového literárněteoretického myšlení. Škoda, že zde chyběly příspěvky mapující např. současnou poststrukturalistickou situaci v slovanských zemích, referáty zkoumající posun literární vědy ke kulturní antropologii, dějinám mentalit, k reflexi genderu a postkoloniálních teorií a také zjištění, jak se tyto tendence odrazily v oboru psaní dějin literatur: čestnou výjimku představoval např. referát slovenského literárního teoretika P. Koprdu analyzující Ďurištinovu teorii meziliterárních vývojových zákonitostí na pozadí soudobých kulturologických výzkumů.

- 1 *Česká slavistika 2008*. Ed. I. Pospišil – M. Zelenka. Brno – Praha, Academicum 2008, 372 s.
- 2 *XIV. mezinárodní zjazd slavistov v Ochride. Príspevky slovenských slavistov*. Ed. P. Žeňuch. Bratislava, Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV 2008, 300 s.
- 3 *XIV. medjunaroden kongres na slavisti. Zbornik na rezumea. I. tom. Lingvistika*. Ed. S. Velkovska. Skopje, Medjunaroden slavistički komitet – Makedonski slavistički komitet 2008, 314 s. *XIV. medjunaroden kongres na slavisti. Zbornik na rezumea. II. tom. Književnost. Kultura. Folklor. Istorija na slavistikat. Tematski blokovi*. Ed. N. Radičeski – S. Venovska – Antevska. Skopje, Medjunaroden slavistički komitet – Makedonski slavistički komitet 2008, 394 s.

Pravidelnou součástí, nezdídká metodologicky progresivnější, se stávají tematické bloky a kulaté stoly, na které návrhy podávají jednotlivci z řad respektovaných badatelů, nikoli národní komitety. Vzhledem k tomu, že počet tematických bloků a kulatých stolů (vždy se musí účastnit aspoň 4 země) bývá limitován a obsahově je zaměřen na aktuální témata, jejich pořádání vždy provází mimořádná pozornost. Autor těchto řádků v zastoupení předsedy České asociace slavistů Iva Pospíšila vedl tematický blok zasvěcený velké osobnosti české a slovenské komparatistice Franku Wollmanovi.⁴ Pozornost budila zejména tematika slovanské postmoderny v bloku *Slavic Literatures after 1989. New Phenomens, Tendencies and Prospects. Transformation*, na němž participovali slovenští, polští, běloruští, ukrajinští a makedonští teoretici (H. Janaszek-Ivaničková, T. Žilka, I. Skoropanová, V. Arejeva, A. Gjurčinová, B. Zieliński ad.). Reprezentativní zastoupení měl i tematický blok *Současná komparatistika v slovanských zemích na prahu 21. století* vedený makedonskou slavistkou S. Elzser-Stojmenskou. Literární kulaté stoly nesly název *Slovanský svět a Evropa* (navrhovatelem byl L. Suchanek z Polska) a *Univerzity a slavistika* (navrhovatel I. Pospíšil z České republiky). Zatímco první mapoval globalizační procesy v slovanském světě, pozici slovanského prvku jako zprostředkovatele hodnot v dialogu Západu a Východu, druhý se věnoval významu univerzitních center jako základních nositelů slavistické tradice i budoucích perspektiv; mj. zhodnotil koncept integrované žánrové typologie na brněnské Masarykově univerzitě či krakovský projekt emigrantologie. Na závěr sjezdu proběhlo zasedání odborných komisí: jejich počet, který neustále roste, dosáhl zhruba dvou desítek, např. přibyla Komise pro slovanské mikro-jazyky či bibliografii slovanské literární vědy. Podle hlavního koordinátora S. Gajdy některé komise pra-

cují pravidelně, jiné existují formálně pouze na papíře. K těm neaktivnějším na základě publikačních výstupů patří např. Komise pro dějiny slavistiky (v čele s italskou badatelkou G. Broggi-Bercoff), komparativní Komise pro srovnávací dějiny slovanských literatur nebo Komise pro stylistiku a poetiku.

Na zasedání prezidia Mezinárodního komitétu slavistů, které vedl jeho předseda, makedonský akademik M. Gjurčinov, vždy volený na pět let z hostitelské země, bylo jednomyslně rozhodnuto, že příští sjezd se v roce 2013 bude konat v běloruském Minsku pod vedením nového předsedy Aljandra Lukašance, přičemž na rok 2018 se plánuje kongres v Bělehradě. Pořádání slavistických sjezdů v pětiletých intervalech stále častěji se střetává s kritikou těch badatelů, kteří podniky tohoto typu považují v době internetových diskusí za megalomanské monstakce. Pravděpodobně nejčastěji z celého kongresu zůstávají osobní setkání, kuloární debaty s badateli ze vzdálených kontinentů, s nimiž bychom se za normálních okolností nesetkali. Po zvážení pro a proti se osobně přimlouvám za pokračování této tradice, ovšem za daleko komornějších podmínek: omezení počtu účastníků, tematické zúžení sekce a koncentrace na vybrané aktuální problémy, které rezonují se složitostí moderního světa, s multidisciplinaritou současného poznání jako je tomu při komparatistických sjezdech AILC probíhajících v čtyřletém cyklu. Je zřejmé, že slavistika by si měla uchovat svoje filologické jádro, zároveň však obezřetně se přiblížit a transcendovat k sociálním a kulturním vědám a také k areálovým studiím. Lze tu souhlasit s koedítorem sborníku *Česká slavistika 2008 I*. Pospíšilem, který soudí, že slavistika „ve svých potencích drží ruku na tepu doby, ale ve svých přesazích se ... dotýká ... obecnějších témat... Právě slovanský materiál vedl v minulosti nejednou k utváření nových metodologií“ (s. 11).

Miloš Zelenka

RUSKOU LITERATUROU KŘÍŽEM KRÁŽEM ANEB KŘÍŽOVÁ CESTA RUSKOU LITERATUROU

Olomoucký rusista, znalec ruské literatury, ruského válečného tématu a česko-ruských vztahů **Miroslav Zahrádka** (roč. 1931) vydává v druhém roz-

šířeném vydání s podporou firmy Dostav Praha své *Toulky s ruskými spisovateli* (OFTIS, Ústí nad Orlicí 2007). Je to práce stojící na půli cesty mezi odbornou rusistikou a memoáry; mohli bychom také parafrázovat název jedné knížky Josefa Hrabáka v podobě „*Můj život s ruskou literaturou*“. Zahrádka měl od mládí to štěstí, že byl díky svým studiím a stykům často velmi nablízku různým ruským spisovatelům: když je neznal osobně, alespoň vykládá vývoj svého

4 Byl zde prezentován mj. sborník *Slavista Frank Wollman v kontexte literatury a folklóru. I-II*. Ed. H. Hložková a A. Zelenková. Bratislava – Brno 2006 jako výsledek spolupráce slovenských a českých slavistů.